

Česká Skalice

Kraj: Královéhradecký

Správní obvod: Náchod

Nadmořská výška: 284 m n. m.

Počet obyvatel: 4 885

Adresa URL: www.ceskaskalice.cz

Okres: Náchod

GPS souřadnice: 50.394670N, 16.042763E

První pís. zmínka: 1238 (786 let)

PSČ: 552 03

Památky a zajímavosti Česká Skalice

Kostel Nanebevzetí Panny Marie Venkovský barokní kostel známý především jako místo svatby rodičů Boženy Němcové, Jana Křtitele Pankla a Marie Magdaleny Terezie Novotné, i jako místo svatby Barunky Panklové s Josefem Němcem (12. září 1837). Také rodiče Barunky zde měli svatbu, a to 7. srpna 1820. Kaple se na místě dnešního kostela připomíná už roku 1350. Sloužila oběma panským rodům v Malé i Velké Skalici. Církevní správu prováděli dva kněží, jeden byl ustanoven pro městečko, druhý pro venkov. Za války třicetileté byl zdejší farní úřad na čas přeložen do Náchoda. Dnešní barokní podobu získal kostel rozsáhlou přestavbou dokončenou roku 1725 Annou Viktorií, rozenou Liebštejnskou z Kolovrat. Barokní věž kostela byla postavena roku 1715. Z vnitřního vybavení kostela je pozoruhodné řezbářské dílo Severina Stolaře z Moravské Třebové Nanebevzetí Panny Marie na hlavním oltáři z roku 1732. Vzácnou kulturní památkou je také cínová křtitelnice z roku 1490, jejíž nápis se jménem Česká Skalice je nejstarším dochovaným písemným záznamem. Pod kostelem jsou dvě hrobky. V jedné odpočívají členové rodu Straků z Nedabylic, v druhé Zikmund Joachim Šmidl, majitel studnického panství. V kostele jsou tři pamětní desky. Dvě připomínají zemřelé vojáky v první světové válce. Vlevo od kaple Božího hrobu je ve zdi zasazena deska ozdobená jezdeckými odznaky, věnovaná poručíku Albertu rytíři Pithovi od 4. kyrysnického pluku, padlému u Vysokova, na protější straně je mramorová deska věnovaná Constantinu baronu Nádhernému z Borotína, kadetu 5. praporu polních myslivců, padlému u České Skalice. Prusko-rakouskou válku z roku 1866 připomínají také dělové koule v omítce na věži a na průčelí kostela, železný kříž a deska ve zdi na bývalém hřbitově. Na desce jsou jména vojáků zemřelých v českoskalickém lazaretu, kříž označuje jejich hrob. Na hřbitov u kostela se přestalo pohřbívat roku 1863. Zrušen byl až roku 1891 a do dnešních dnů se z něho zachovala hřbitovní zeď a umrlčí kaple z roku 1725. U bočního vchodu do kostela je náhrobek pátera Josefa Myslimíra Ludvíka, který stával před hlavním vchodem do kostela, kde byli ve společném hrobě pohřbeni českoskalicí faráři i zakladatel Jiřinkových slavností páter František Hurdálek. Roku 1919 byla z náměstí ke kostelu přemístěna socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1744, rokoková plastika vysoké umělecké ceny pocházející pravděpodobně z pražské Platzerovy dílny, a roku 1970 k ní přibýly dvě plastiky ze zrušeného parku Nový dvůr za Velkou Jesenicí. Socha arežského biskupa je označena iniciálami Matyáše Brauna, socha sv. Floriána pochází pravděpodobně z dílny jeho žáků a nese letopočet 1766.

Zámek Ratibořice

Zámek byl vybudován v letech 1702-1708 pro knížete Lorenza Piccolomini v barokním slohu. Počátkem

19.století jej pak Kuronští přebudovali ve formě středoevropského klasicismu a empíru. Zámecký park nechala vybudovat Kateřina Zaháňská kolem r. 1810. Rozkládá se na ploše 5,6 ha, má tvar elipsy a na okrajích plynule přechází do volného prostoru.

www.zamekratiborice.cz

Malá faraJednopatrová zděná barokní budova s šindelovou valbovou střechou a vnějším dvouramenným zděným schodištěm, pod nímž se vchází do přízemí, byla podle zápisu J. M. Ludvíka „vystavěna od kamene“ roku 1731 pravděpodobně na místě původní staré fary. Stavba je projevem zlidovělého baroka, kombinuje slohové motivy s prvky lidovými.Od počátku 19. století sloužila malá fara za obydlí duchovním ve výslužbě (fundatistům), kteří vykonávali nadační mše. Českoskalickou fundaci založil kněz Jan Karel Bernard Pfeyfer v částce 5000 K. Úroky z této částky připadly fundatistovi, který obýval první poschodí fary. V přízemí bydlel kostelník. Nová fara byla v tu dobu postavena při cestě do Ratibořic, dost daleko od kostela. V první polovině 19. století bydleli na malé faře dva významní buditelé, P. František Hurdálek, pěstitel jirín a zakladatel českoskalických Jiřinkových slavností, a P. Josef Myslimír Ludvík, proslulý kronikář Náchodska. Jejich jména jsou uvedena na pamětní desce v průčelí fary.Po roce 1948 vlastnila malou faru městská Domovní správa. Až do roku 1974 bydleli v prvním poschodí staří osamělí nájemníci. Protože budova již nebyla dále vhodná k bydlení, byla se souhlasem Městského národního výboru roku 1975 předána Muzeu Boženy Němcové. Při rozsáhlé rekonstrukci, prováděné muzeem, bylo zjištěno, že přízemí je vystavěno z původního kamenného zdiva, kdežto poschodí bylo později obnoveno již z cihel buď po požáru, nebo cihly nahradily dřívější dřevěnou konstrukci. Dnešní podoba fary se již od dob P. Františka Hurdálka příliš nezměnila. Zadní dřevěná pavlač byla pravděpodobně rozsáhlejší a vcházelo se na ni přímo z pokoje v pravé části poschodí. V přízemí byla pec, vchod do sklepa a dvě místnosti, v levé části poschodí kuchyň s předsíňkou a spíží.V nově upraveném interiéru fary mělo muzeum v prvním poschodí národopisné sbírky, v přízemí zbrojnici z prusko-rakouské války z roku 1866 a dílnu. Na základě restitučního zákona muselo muzeum sbírky narychlo vystěhovat a 31. ledna 1992 předalo faru římskokatolickému farnímu úřadu v České Skalici.

Steidlerův hostinec U bílého lvaBývalá zájezdní hospoda, vystavěná roku 1824 Josefem Steidlerem na rozvalinách opuštěné maloskalické tvrze při nově postavené císařské silnici, je široký kamenný jednopatrový dům s klasicistní úpravou průčelí, krytý taškami. Na dvoře stávala na čtyřech mohutných kamenných sloupech otevřená kočárovna s dvěma vjezdy a s maštalí pro dvacet koní. Roku 1836 přistavěl Josef Steidler k přední části hostince nad kočárovnou sál a na žádost nově založeného Jiřinkového spolku jej věnoval Jiřinkovým slavnostem.V roce 1836 provedl Josef Steidler další rozsáhlé úpravy přilehlých zařízení svého hostince, přestavěl maštale, kůlny, lednice a nad Úpou postavil prosklený zahradní pavilon s výhledem k městu.Na začátku druhé poloviny 19. století začala obliba hospody slábnout vlivem zahájeného provozu na železniční trati z Josefova do Malých Svatoňovic a později do Trutnova, a když začal provoz na trati Choceň-Náchod-Vratislav, prodal zakladatelův syn Václav Steidler 30. listopadu 1877 hostinec jeptiškám řádu Uršulinek, vypovězeným ze slezské Svídnice. Slavná česká hospoda byla postupně upravena v klášter s německým výchovným ústavem a školou. Od ulice ho dělila vysoká zeď, byla přistavěna budova nad řekou a nad bývalou věží a sklepením tvrze nedaleko mostu přes řeku postavena roku 1888 kaple. V lednu roku 1919 koupil od řádu klášter včetně bývalého Šteidlerova hostince továrník Zdeněk Böhm. Ve dvacátých letech dal kapli

zbourat, přistavěl mohutnou věž spojující dvě dosud samostatné budovy a celý objekt přestavěl v rozsáhlé pohodlné podnikatelské sídlo. Po druhé světové válce změnil celý komplex budov několikrát majitele, až ho jako znárodněný majetek převzal textilní závod TIBA 03 v České Skalici. Vlastní budova Steidlerova hostince se po nákladné rekonstrukci a adaptaci pro účely Muzea Boženy Němcové stala majetkem města. Zmíněná rekonstrukce byla 27. května 1962 zakončena slavnostním otevřením muzea u příležitosti 100. výročí úmrtí Boženy Němcové, připomínaného tehdy jako světové kulturní výročí. Budova bývalého hostince včetně Jiřinkového sálu byla pietně upravena, z bývalé kočárovny v přízemí vznikla výstavní síň a po vybourání klášterní zdi mezi muzeem a farou byl založen Jiřinkový park. V roce 1970 byl v parku u příležitosti Jiřinkových slavností odhalen bronzový pomník sedmnáctileté Barunky Němcové-Panklové, dílo akad. sochařky Marie Uchytlové-Kučové, aby připomínal Barunčinu účast na prvním Jiřinkovém báli roku 1837. Po dohodě města s tehdejším národním podnikem Tiba Dvůr Králové nad Labem začal tento významný textilní podnik v roce 1980 adaptovat budovu bývalého kláštera nad řekou pro účely Textilního muzea, které čekalo řadu let na vhodné umístění a bylo nevhodně „uloženo“ v provizorních prostorách závodu na Slovanech ve Dvoře Králové nad Labem. Bylo šťastným řešením, že mohly být ohrožené sbírky postupně zachraňovány. Otevření Textilního muzea, partnersky úzce spojeného se sousedním Muzeem Boženy Němcové, bylo připravováno k 150. výročí založení českoskalického závodu TIBA 03 (první přádelny bavlny na Náchodsku). Celé nově upravené muzeum však nemohlo být k tomuto výročí otevřeno, protože 28. prosince 1986, těsně před plánovaným otevřením, způsobila technická závada na nově instalovaném elektrickém kabelu zkrat a obě sousedící muzea nešťastně vyhořela. K zmíněnému výročí bylo symbolicky na krátkou dobu otevřeno jen nepoškozené křídlo Textilního muzea nad řekou včetně nové galerie akad. malířky Julie W. Mezerové. Obě muzejní budovy byly velmi rychle spojeným úsilím města, textilního podniku TIBA a všech pracovníků obou muzeí za tři a půl roku opraveny a po reinstalaci a instalaci expozic na počátku turistické sezóny v květnu 1990 slavnostně otevřeny. Obě muzea od té doby úzce spolupracují a společně slouží odborné i turistické veřejnosti.

Steidlerova kovárna Původně jednopatrová barokní budova, kovárna Josefa Steidlera, byla později upravena jako měšťanský dům v empírovaném slohu. Spolu s bývalým klášterem nad Úpou, se zbytky maloskalické tvrze, Muzeem Boženy Němcové (původně Steidlerův hostinec), kostelem a malou farou architektonicky dotváří vzácný urbanistický celek maloskalických památek. Škoda, že jako nájemní dům zejména v posledních letech značně chátrá.

Muzeum Boženy Němcové Předchůdcem dnešního Muzea Boženy Němcové bylo českoskalické městské vlastivědné muzeum, založené jako v jiných českých městech z podnětu Národopisné výstavy československé v Praze pořádané v roce 1895. Vlastnímu otevření muzea roku 1902 předcházelo několikaleté období nadšeného shromažďování sbírek. Vůdčí osobností těchto průkopnických snah se stal řídící učitel Josef Chládek. První sbírky, ukázky lidových krojů a nábytku, zbraně z roku 1866, Kancionál literátského spolku z roku 1567, městská privilegia a jiné listiny, cechovní památky, zbytky první veřejné knihovny na Náchodsku založené učitelem Josefem Arnoštem Koliskem, byly nejprve umístěny v radnici, v místnosti za zasedací síní městského zastupitelstva. Když roku 1919 zakoupil nově založený Klub českých turistů v České Skalici pro muzeum pozůstalost Boženy Němcové od její dcery Dory, vznikla myšlenka založit literární muzeum. Klub turistů zakoupil pozůstalost na

radu ředitele brněnského gymnázia a životopisce Boženy Němcové Vincence Vávry, rodáka z Vestce, po té, co byl vzácný soubor památek nejprve nabídnut Národnímu muzeu v Praze, které však koupí zamítlo. Památky po Boženě Němcové zůstaly řadu let veřejnosti nepřístupné, byly krátce vystaveny v tělocvičně měšťanské školy v roce 1920 u příležitosti položení základního kamene k ratibořickému pomníku. Na podzim roku 1930 se z přízemí radnice odstěhoval okresní soud do nově postavené státní budovy a v uprázdněných místnostech mohl první správce muzea, řídící učitel Jan Krtička, instalovat literární expozici. Slavnostní otevření prvního českého literárního muzea se konalo v neděli 24. května 1931. K nejcennějším památkám muzea patří pozůstalost Boženy Němcové: různé listinné dokumenty, dopisy, fotografie i osobní rodinné památky, spisovatelčin psací stůl, prádelník a některé její oblíbené obrázky a předměty, například bohatě zdobený vějíř, dar Vojtěcha Šembery za Slovanského bálu ve Vídni roku 1848, první a druhé vydání Babičky podepsané autorkou apod. Součástí rozsáhlé muzejní knihovny je torzo veřejné české knihovny Josefa Arnošta Koliska, knihovna starých tisků obrozeneckých a časopisů, česká, slovenská a cizojazyčná vydání děl Boženy Němcové, regionální knihovna, knihovna spisovatele Václava Řezníčka a soubor knih o válečných událostech války prusko-rakouské roku 1866. V období první republiky se muzeum soustředilo na rozšiřování literárního archivu, na veřejných aukcích získávalo cílevědomě, často i za značně vysoké náklady další spisovatelčiny rukopisy i rukopisy jejích přátel, navazovalo kontakty s potomky Boženy Němcové, s předními českými literárními historiky, spisovateli, umělci, nakladateli, založilo sbírku českých i cizojazyčných vydání spisovatelčiných děl a začalo shromažďovat literaturu a články hodnotící její dílo a život. Klubu turistů, který muzeum spravoval, nestačily často na tuto rozsáhlou činnost finanční prostředky, proto pořádal různé kulturní akce a z jejich výtěžku díky zájmu veřejnosti muzeum převážně financoval. Jednou z těchto akcí byla Celostátní výstava v roce 1935 k 80. Výročí prvního vydání Babičky, v roce 1920 se muzeum zasloužilo o odhalení bronzové pamětní desky akad. sochaře Quida Kociana nazvané Hold dětí Boženě Němcové na staré dřevěné škole, ve stejném roce organizovalo položení základního kamene a o dva roky později odhalení Gutfreundova sousoší Babička s dětmi v Ratibořicích, v roce 1925 se postaralo o založení tradice vzpomínkových Jiřinkových slavností, v roce 1937 a 1947 bylo iniciátorem Celostátních jiřinkových slavností. Významným mezníkem v historii Muzea Boženy Němcové bylo jeho přestěhování a otevření nových expozic v rekonstruovaném Steidlerově hostinci 27. května 1962. V březnu téhož roku byla pro veřejnost otevřena Barunčina škola, rozšířena roku 1981 o nově vzniklý památkový areál, 13. září 1970 byl v parku před muzeem odhalen už vzpomínaný bronzový pomník Barunky Němcové-Panklové. Toto budovatelské období bylo ukončeno rekonstrukcí muzea po požáru v roce 1986 a otevřením nových expozic literárního a sousedního textilního muzea.

Textilní muzeum Textilní muzeum v České Skalici je jediným muzeem v České republice specializovaným na historii textilní výroby. Jeho provozovatelem a zřizovatelem je akciová společnost Tiba, Dvůr Králové nad Labem. Muzeum bylo založeno roku 1936 u příležitosti "Textilní a krajinské výstavy" ve Dvoře Králové nad Labem. Spoluzakladatelem muzea, jeho dlouholetým správcem a do roku 1949 také majitelem podstatné části muzejních sbírek byl Alsasan Marius Stadler (1884-1964), ředitel kreslírny královédvorské textilní firmy Josef Sochor. Sbírkový fond muzea, jedinečný soubor dokladů vývoje domácí i zahraniční textilní výroby, tvoří zejména potištěné textilie, látky ozdobené primitivními zušlechťovacími technikami, trojrozměrné sbírky technického rázu, výtvarné návrhy dezénů, otisky reliéfů forem, manipulační

předpisy, receptáře barviv a tiskařů a další písemnosti, doklady ke spolupráci výtvarníků s textilní výrobou, fragmenty koptských textilií, obsáhlá sbírka vzorníků, soubor fotografií, publikace a časopisy odborné knihovny. Ve Dvoře Králové nad Labem byly muzejní sbírky veřejnosti zpřístupněny v letech 1937-42, 1950-59 a 1965-69 v expozicích, postupně vybudovaných na třech různých místech. V letech 1949-52 byly majetkem královédvorského Městského národního výboru, v letech 1953-62 Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a od roku 1963 o ně pečuje královédvorská Tiba. V letech 1980-90 byla pro provizorně uskladnění a zkáze postupně podléhající sbírky zrekonstruována část bývalého kláštera v České Skalici, v letech 1987-90 vybudována a v květnu 1990 veřejnosti zpřístupněna rozsáhlá muzejní expozice. Expozice Textilního muzea na ploše cca 400 m² má pět částí. Jsou věnovány textilním surovinám, přehledu vývoje výroby a zušlechťování tkanin, výrobě forem, válců a šablon pro textilní tisk, modrotisku, hlavním druhům mechanizovaného textilního tisku, tradicím bavlnářské výroby a historii textilních tiskáren ve východních Čechách, spolupráci výtvarných umělců (M. Alše, J. Čapka, K. Svolinského, A. Fišárka, J. Trnky, F. Kysely, A. Wachsmanna a Z. Seydla) s textilním tiskem, fragmentům tkanin Koptů (křesťanských potomků starých Egyptanů) a dělnickému hnutí v kartounkách a textilních tiskárnách v letech 1781-1897. Pozoruhodnou součástí expozice jsou mimo jiné zařízení dílen vzorkaře - výrobce forem pro ruční tisk, modrotiskaře a rytce tiskacích válců, provozuschopný ruční tkalcovský stav, perotina, válcový tiskací stroj a stůl pro mechanizovaný filmový tisk.

Barunčina škola Podle pověsti vznikla skalická farní škola již ve 13. století při blíže nedoloženém klášteře pod dnešní Barunčinou školou. Kdy byla postavena původní dřevěná školní budova, není známo. První písemná zmínka o skalické farní škole je z roku 1407. Roku 1639 vypálili školu Švédové. Nová dřevěná škola, z níž se do dnešních dnů dochovala menší přední část, byla postavena roku 1643. Letopočet zachovaný na zdi uvnitř školy připomíná pravděpodobně rok opravy. Kronikář Josef Myslimír Ludvík zaznamenal, že „roku 1771 učitel Jan Skala měl dětí do školy patřících 288, ale sotva chodilo jich 80“. Do roku 1790 byla skalická farní škola jednotřídní. Když do ní chodila Barunka Panklová, v letech 1824-33 nejprve šest let pravidelně každý den a v letech 1830-33 na nedělní opakovací hodiny, byla již dvoutřídní. Z prostorné široké přízemní roubené budovy, kryté mansardovou dřevěnou střechou, se zachovala toliko menší část, kdysi učitelský byt, přeměněný roku 1851 učitelem J. A. Koliskem v přípravnu čili elementární třídu. Dvě prostorné třídy byly v zadní části školy, která po roce 1864 vyhořela. Ve škole se učilo do konce července roku 1864, neboť 28. září téhož roku byla v nově postavené radnici na náměstí otevřena nová škola. Bývalá dřevěná škola byla prodána za 2000 zlatých kožešníku Josefu Kolářskému ze sousedního domu čp. 10 nad školou. Josef Kolářský postavil později na někdejší školní zahradě nad řekou přízemní domek z kamene čp. 282, dnes součást areálu Barunčiny školy. Roku 1919 byla na torzu dřevěné skalické školy zasazena bronzová pamětní deska akad. sochaře Quida Kociana, nazvaná Hold dětí Boženě Němcové. Škola sloužila ještě dlouhá léta k bydlení a býval zde i mlékařský krámk. Roku 1962 byla dřevěná budova rekonstruována a v bývalém učitelském bytě byla upravena školní třída z třicátých a čtyřicátých let 19. století, jak ji popsala Božena Němcová v povídce Pan učitel. Dnešní areál Barunčiny školy vznikl podle návrhu akad. arch. Vladimíra Labského v letech 1972-81 po vybourání domu čp. 10. Je oddělen od rušné ulice zdí se srubem a lomenicí, malou brankou a těžkými dřevěnými vraty. Podloubí ze starých krovů kryté šindelem - atrium - ohraničuje malou zahrádku. Ve zdi ochozu atria je pět nik s keramickou výzdobou akad. malíře Jiřího Škopka, zobrazující ideální výjevy ze školního

dne Barunky Panklové a jejich spolužáků. Niky jsou chráněny dřevěnými okenicemi s malbami a citáty z povídek Boženy Němcové Pan učitel a Babička. Upraven byl i nízký kamenný dům postavený pravděpodobně v šedesátých letech minulého století kožešníkem Kolářským na bývalé školní zahrádce nad řekou. Je v něm umístěna expozice dějin města České Skalice. Její součástí jsou i vojenské památky z bitvy u České Skalice za prusko-rakouské války v roce 1866.

Pomník Boženy NěmcovéPři vjezdu do Babiččina údolí, v parčíku u křižovatky ve Zlíči, stojí od roku 1975 sem přemístěný figurální pomník Boženy Němcové. Je dílem sochaře Františka Vejse z Hořic a představuje sedící spisovatelku s knihou. Pomník dal roku 1912 postavit v upomínku na vítězství balkánských Slovanů nad Turky v zahradě své vily ve Zlíči továrník Morávek. Pomník později stál před bývalou zlíčskou školou, odkud byl po restaurování v hořické kamenické škole převezen na dnešní místo.

Mariánský sloupNa Husově náměstí upoutá pozornost mariánský sloup z počátku 18. století. Na vysokém pseudokorintském pískovcovém sloupu stojí pozlacená socha Panny Marie na zeměkouli a hadu. Na podstavci sloupu jsou pískovcové reliéfy světců: sv. Florián, sv. Vít, sv. Jan Křtitel a sv. Josef a letopočty s iniciálami "1825. W.W. 1889". Druhý letopočet připomíná pravděpodobně rok opravy sloupu.

Kaplička Nejsvětější trojiceNa rozhraní tereziánských silnic k Náchodu a Červenému Kostelci byla pravděpodobně roku 1731 postavena trojboká kaplička nejsvětější Trojice s pilastry na rozích a římsami nad výklenky. Výklenky kapličky zdobí tři olejomalby na plechu: Zavraždění sv. Václava, Nejsvětější Trojice a Sv. Florián. V roce 1994 byly původní malby restaurovány a uloženy v muzeu. Do výklenků kapličky byly osazeny kopie obrazů provedené výtvarníky-restaurátory, manželé J. a R. Vašinovými z Pardubic.

Vojenský hřbitov z roku 1886Na vojenském hřbitově při silnici do Zlíče (Ratibořic) byla v roce 1866 pohřbena většina padlých v bitvě u České Skalice. Jejich památce se 2. listopadu téhož roku na hřbitově poklonil rakouský císař František Josef I. Na hřbitově jsou společné i jednotlivé hroby s pomníky a kříži. Deskou na vysokém balvanu je označen společný hrob 480 rakouských vojáků a velitele brigády generálmajora Gustava Fragnera. Při stavbě úpského přivaděče pro přehradu Rozkoš byly na přední část hřbitova v roce 1965 přemístěny některé pomníky a hroby. Od roku 1989 se o vojenský hřbitov i o hroby a pomníky, které zůstaly na původních místech bojiště, stará vzorně českoskalická historická jednotka 5. praporu polních myslivců.

